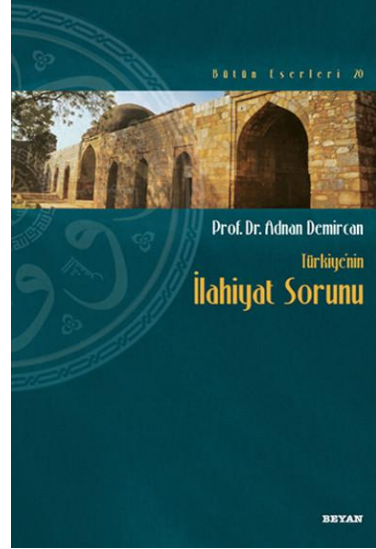

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
9 (2016), ss.197-201.

Adnan Demircan

Türkiye'nin İlahiyat Sorunu

İstanbul: Beyan Yayınları, 1.Baskı, 2015, 160 s.

Yüksek Din Öğretimi ve bu öğretimin yapıldığı kurumlar Cumhuriyet'in ilanından günümüze dek sürekli tartışılan konulardan biri olmuştur. Yüksek Din Öğretimi'nin bu derece tartışılmasının sebepleri arasında bu kurumlarda eğitim görüp mezun olanların Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda öğretmen, Diyanet İşleri Başkanlığında imam, müezzin, müftü ve vaiz, Yüksek Eğitim kurumlarında da öğretim elemanı olarak çalışmaları gösterilebilir. Bir diğer ve asıl sebep ise Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde din eğitimi üzerinde görülen yoğun baskılardır. İlahiyat fakülteleri kurulduğu 1924 yılından günümüze kadar var olduğu her dönemde vaki olan siyasi gelişmelerden ilk etkilenen kurum olmuştur.

Türkiye'de ilahiyatların geçmişteki ve bugünkü durumları hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Bu kitaplar içerisinde editörlüğünü Süleyman Akyürek'in yaptığı *Bugünün İlahiyatı Nasıl*

Olmalıdır? Sorunlar ve Çözümler, Zeki Salih Zengin'in *Medreseden Darülfünuna Türkiye'de Yüksek Din Eğitimi*, Hüseyin Atay'ın *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi* ve tanıtımını yapacağımız Adnan Demircan'ın *Türkiye'nin İlahiyat Sorunu* sayılabilir. Yazar önsözde eserini bir tarihçi gözüyle yazdığını belirtmiş, Yüksek Din Öğretimi'nin sorunlarının kitapta geçen başlıklardan daha kapsamlı bir mesele olduğunu da ifade etmiştir(s. 9).

Tanıttığımız *Türkiye'nin İlahiyat Sorunu* adlı kitap, kendi içerisinde bölümlere ayrılmamasına karşın, başlıkların birbiriyle bağlantısını dikkate alarak biz bu çalışmayı beş bölüm şeklinde incelemeye çalıştık.

Kitapta ilk olarak Türkiye'deki Yüksek Din Öğretimi'nin serüveni anlatılmakta ve Yüksek Din Öğretimi yapan kurumların Tek Parti döneminden Ak Parti dönemine kadar geçen süredeki değişim ve dönüşümleri ele alınmaktadır. Osmanlı döneminde kurulan ilk ilahiyat fakültesi diyebileceğimiz kurum Darülfünûn-ı Şâhâne'deki Ulûm-i Âliye-i Diniyye Şubesi'dir. 1900 tarihinde eğitime başlamıştır. Dört yıl süreli bu bölümde Tefsir, Hadis ve Usulü, Fıkıh ve Usulü, Kelam ve Tarih-i Din-i İslam dersleri okutulmuştur. 1908 yılında gerçekleşen Meşrutiyet sonrasında Darülfünûn-ı Şâhâne adı İstanbul Darülfünûn-u ismini alınca Ulûm-i Âliye-i Diniyye Şubesi de Ulûm-i Şer'iyye adını almıştır. Yukarıda sayılan derslere ilave olarak bu bölümde Ahlak ve Tasavvuf, Siyer, Dinler Tarihi, Arap Edebiyatı ve Felsefe gibi dersler de okutulmuştur.

Çok Partili döneme geçildiğinde ilk olarak 1949 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kurulmuş, 1959 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünün kurulmasının akabinde Konya, Kayseri, İzmir, Erzurum, Bursa, Samsun ve Yozgat'ta da Yüksek İslam Enstitüleri açılmış. Daha sonra da bu enstitüler 1982 yılında Fakültelelere dönüştürülmüştür. 12 Eylül 1980 ihtilal döneminde on kurum(iki fakülte ve sekiz Yüksek İslam Enstitüsü)tarafından yapılan Yüksek Din Öğretimi, 1980 ihtilalinden sonra sekiz kuruma düşürülmüştür. 1998-1999 yıllarında ise (28 Şubat süreci) bazı ilahiyat fakültelerine öğrenci alımları durdurulmuştur. Ak Parti hükümetinin dönemlerinde ise

İlahiyat Fakülteleri ile beraber İslami İlimler Fakülteleri açıldığı gibi Uluslararası İslam ve Din Bilimleri Fakültesi ve İlahiyat Bilimleri Fakültesi gibi muhtelif programlar da açılmıştır.

İkinci olarak, Yüksek Din Öğretiminde hâlihazırda olan ve kaldırılan programlar hakkında bilgiler verilmektedir. Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi Kurumu denildiğinde akla ilk anda ilahiyat programı gelmektedir. Hâlbuki İlahiyat programına ek olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümleri, İlahiyat Meslek Yüksekokulları, İlahiyat Önlisans Programları ve İlahiyat Lisans Tamamlama Programları da bulunmaktadır. İlahiyat fakültelerindeki en yaygın program ise bir yıl Arapça hazırlık programından sonra dört yıllık uygulanan ilahiyat programıdır. Bu program temel İslam bilimleri bölümü derslerinin ağırlıklı olarak okutulduğu bir programdır. Bu programdan mezun olanlar son sınıfta veya mezun olduktan sonra formasyon eğitimi alarak öğretmen olabilmektedirler. İlahiyat fakültelerindeki bir diğer program İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği programıdır. Bu programda hazırlık sınıfı bulunmamaktadır ve meslek derslerinin yoğunluğu oldukça azdır. İlahiyat fakülteleri bünyesindeki bir diğer program İngilizce İlahiyat programıdır. Bu program Ankara, Marmara ve İstanbul Üniversitelerinde bulunmaktadır. Bu program yurtdışında istihdam edilecek ilahiyatçıları yetiştirmek için açılmıştır. Uluslararası İlahiyat programı ise, yurtdışında yaşayan vatandaşların çocuklarının öğrenci olarak düşünüldüğü bir programdır. Amaç yurt dışındaki dini hizmetlerin buradan mezun öğrenciler tarafından yürütülmesidir. Yaygın Din Öğretimi ve Uygulamaları programı ise kendi mezunlarını Diyanet İşleri Başkanlığında istihdam etmeye yönelik bir programdır. Sadece Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bünyesinde bulunmaktadır. Dünya Dinleri programı, Hıristiyanlık, Yahudilik ve Hint-Uzak Doğu Dinleri araştırmaları anabilim dalı şeklinde üç anabilim dalı olarak mevcuttu. İstihdam imkânı olmadığı için 2013-2014 yılında kapatılmıştır (ss.40-45).

Üçüncü olarak eserde Yüksek Din Öğretimi yapan kurumlardaki öğrenciler ve öğretim elemanları hakkında bilgiler

verilir. Yazara göre ilahiyat fakültesine gelen öğrenciler genel itibariyle üç farklı özelliğe sahiptir. Bu öğrencilerin birinci özelliği, toplumun ortalamasını yansıtmalarıdır. Toplumda görülen itikadi, ameli ve ahlaki zaaf lar aynı derecede olmasa da ilahiyat öğrencilerinde de görülebilir. İlahiyat fakültelerine gelen öğrencilerin ikinci özelliği genellikle orta halli, fakir aile çocukları olmalarıdır. Dindar bir ailede yetiştikleri için oluşturdukları din algısını mutlak doğru kabul etmektedirler. Üçüncü özellik ise ilahiyat fakültelerine gelen öğrencilerin bir kısmının aile baskısı veya tercih hatası ile bu fakülte lere gelmeleridir. Yazar, öğretim elemanlarını da aynı şekilde üç kısımda inceler. Birinci kısımda imaj, ikinci kısımda yeterlilik, üçüncü kısımda da eksiklikleri dile getirir. İlk olarak yazara göre halk nazarında öğretim elemanlarının olumsuz bir imajı vardır. Bunun temel sebebi de akademik ortamlarda konuşulması gereken mevzuların kamuya açık yerlerde tartışılmasıdır. İkincisi, öğretim elemanlarının ders yüklerinin fazlalığı ve akademik çalışma yapma alışkanlıklarının olmamasıdır. Üçüncüsü de son yıllarda ilahiyat fakültelerinin ve öğrenci kontenjanlarının artmasıyla ortaya çıkan öğretim elemanı eksikliğidir. Yazara göre bu eksikliği giderirken bazı hususlara dikkat etmek gerekir. Akademiye katılacak kişiler arasında adaletli davranılmalı, akademiye yeni başlayanların takibi sıkı bir şekilde yapılmalı ve akademi de gösterdikleri başarılar ödüllendirilmelidir(ss. 47-51).

Dördüncü bölümde ise yazarın ders kitapları hususundaki değerlendirmelerine yer verdik. Yazara göre İlahiyat Fakültesi veya muadili fakültelerde işlenen derslerin bazılarında kitap takip edilirken bazılarında kitap takip edilmemekte bu durumda belli bir standart oluşturulamamasına ve başarının ölçülememesine neden olmaktadır. Yazara göre her ders için standart bir metnin hazırlanması için ders verenlerin teşvik edilmeleri gerekir(ss. 52).

Beşinci ve son bölümde, yazarın uzmanlık alanı olan Siyer ve İslam Tarihi öğretimine dair sunduğu sorunlar ve çözüm önerileri ele alınmıştır. Yazara göre İslam Tarihi ve Siyer derslerinin öğretiminde, fakültelerin yapısı, derslerin muhtevası, öğretim elemanlarını ve eğitim yöntemlerinden kaynaklanan sorunlar ve

öğrencilerin durumları olmak üzere birçok âmil etkili olmaktadır. Ancak yazar bu sorunlardan genel olanlarını dışarıda bırakıp kurumların içyapılarını, öğretim elemanlarını ve öğrencileri ele almaktadır. Yazara göre derslerin kredi ve içeriği şöyle tanzim edilmelidir. Bir yarıyılıda iki kredi olarak okutulan Siyer dersinin, iki yarıyılıda ikişer kredi olarak okutulması ilahiyat fakültesinin hedefleri açısından daha uygundur. Böyle yapılacak bir programda da birinci yarıyılıda Siyer'in kaynakları, Cahiliye dönemi ve Hz. Muhammed'in peygamberlikten önceki hayatı ve Hz. Muhammed'in peygamberliğinin Mekke dönemi konuları işlenmelidir. İkinci yarıyılıda, Medine dönemi, Hz. Peygamber'in beşeri ilişkileri, kişilik ve ahlâki özellikleri okutulmalıdır. İslam Tarihi dersi ise ikinci yarıyılıda dört kredi, üçüncü yarıyılıda altı kredi olarak okutulmaktadır. Bunun yerine üçüncü ve dördüncü yarıyılıda ikişer kredi şeklinde okutulmalıdır. Beşinci yarıyılıda ise İslam Medeniyetler Tarihi dersi okutularak derslerin birbirini tamamlaması sağlanmalıdır. Yazara göre Siyer ve İslam Tarihi derslerinde öğrencilerin kavram ve problem bilgilerinin zayıf olmalarının yanı sıra ilgilerinin de dersleri geçmekle sınırlı kalması derslerin işlenişinde olumsuz etkiler doğurmaktadır (ss. 81-87).

Eser, akademik bir kitap olmanın ötesinde yazarın ilahiyat fakültesindeki öğrenci, öğretmen, ders müfredatı ve derslerin kredileri hakkındaki kişisel değerlendirmelerinden oluşmaktadır. Bununla beraber yazarın eserin sonuna tablolar halinde koyduğu Cumhuriyetten günümüze İlahiyat ve muadili fakültelerdeki öğretim elemanlarının cinsiyetlere göre dağılımları, öğrenci sayıları ve kurumların kontenjanları gibi istatistiki bilgiler (Ağustos 2015'e Kadar) Yüksek Din Öğretimine panoramik bir bakış açısı vermektedir. Ayrıca kitapta her ne kadar özel olarak sadece İslam Tarihi ve Siyer dersi problemleri işlense de eser her alandan okuyucunun kendi uzmanlık sahasına dair çıkarımlar yapabilmesine de imkân tanımaktadır.

İrfan Karadeniz

Arş.Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
irfan.karadeniz@erdogan.edu.tr